

CĂLDĂRI DIN LUT CU TORȚI INTERIOARE DESCOPERITE LA TÎRGȘOR, JUDEȚUL PRAHOVA

de ANCA PĂUNESCU

Săpăturile arheologice efectuate în vara anului 1974 la Tîrgșor au inclus și cercetarea unei locuințe-bordei din sec.X-XI, aparținînd culturii Dridu. În descrierea și prezentarea inventarului ceramic al acesteia am amintit și prezența unor căldări de lut cu torți interioare¹.

Spre deosebire de tipurile de căldări de lut cu torți interioare cunoscute pînă în prezent², exemplarele noastre se deosebesc prin forma lor tronconică, cu fundul drept, pereți drepți, evazați în exterior și cu buza foarte scurtă, rotunjită sau teșită cu ajutorul unei spatule de lemn. Torțile groase, plasate diametral opus la interiorul vasului, la circa 1,5-2 cm mai jos de marginea buzei, aveau o singură gaură verticală, aproape tubulară.

Căldarea în întregime reconstituită (fig.1/1) are marginea buzei teșită orizontal, iar pe suprafața exterioară singurul decor existent este format dintr-un grup de 4-5 striuri largi, slab incizate în pasta moale, la circa 1 cm sub linia marginii vasului. În interiorul vasului, peretele gros de 1 cm sub buză, se îngroașă ușor spre fund. Diametral opus, la 1,5 cm sub linia marginii vasului, se află cele două torți interioare. Torțile, groase, ovale în secțiune, au fost prinse prin presare de peretele vasului, după cum arată urma degetelor în pastă și ușoara bombare în exterior a peretelui vasului. Suprafața lor a fost apoi netezită cu o spatulă de lemn, lată de aproape 1 cm.

Din cauza torților groase, orificiul de prindere cu diametrul de 1 cm (gaura) este aproape tubular, sănțuindu-se puțin și în peretele vasului. Pasta îngrijit amestecată, cu nisip fin și pietricele foarte mărunte și destul de rare, a fost luorată la roata înceată și arsă uniform roșcat-cărămizie. Dimensiunile căldării sînt: diametrul gurii = 0,350 m, diametrul fundului = 0,190 m, iar înălțimea peretelui = 0,220 m.

Alte fragmente provin de la o a doua căldare (fig.1/2) care avea probabil aceeași formă și aceleași dimensiuni, fiind lucrată dintr-o pastă asemănătoare cu prima. Singura deosebire este că aceasta avea marginea buzei teșită oblic spre interiorul vasului și foarte puțin rotunjită în exterior. Sub această rotunjire era trasată o singură linie slab incizată în pasta moale.

Al doilea tip de căldare de lut cu torți interioare, parțial reconstituit*,

* S-au păstrat fragmente din panoul peretelui cu locul de prindere al torții interioare și întreg fundul vasului, astfel că se poate întregi numai jumătate din vas.

avea suprafața exterioară decorată în întregime cu striuri în val, incizate (fig.1/3). Ca profil și ca dimensiuni este asemănătoare cu prima căldare de lut. Și aceasta avea fundul drept, pereții drepecți, evazați în exterior, buza dreaptă și rotunjită, subliniată în exterior de o singură linie slab incizată. Imediat sub această linie începe decorul, alcătuit din benzi strânse de 3-4 striuri în val ușor oblic, trasate inegal și neîngrijit, uneori mai largi, iar câteodată atât de apropiate încât se întretaiau. Acest decor coboară până la 4 cm față de linia fundului.

Pasta, asemănătoare cu cea a primei căldări, conține ca degresant mult nisip fin și pietricele ceva mai mari în amestec și este arsă brun-roșcat, purtând și urme de intensă ardere secundară. Dimensiunea fundului și înălțimea vasului este identică cu prima căldare.

Căldările de lut cu torți interioare, cunoscute până în prezent, se împart după forma lor în mai multe tipuri. Cel mai răspândit este tipul tronconic, cu pereții puțin oblici către exterior, cu gura larg deschisă și buza teșită orizontal și răsfrântă brusc în afară sau rotunjită pe ambele părți. Pe două părți în interior, la nivelul buzei, au cîte o urechiușă cu două găuri pentru suspendare³.

Al doilea tip îl constituie căldările cu corpul sferoidal sau uneori bitronconic, cu buza răsfrântă în exterior, rotunjită sau teșită. La acestea, de obicei sub nivelul buzei, în interior, sînt plasate, diametral opuse, cîte o urechiușă perforată de 1-2 găuri, dispuse vertical, pentru ca vasul să poată fi suspendat⁴. În general diametrul gurii căldărilor de lut variază între 0,250 și 0,350 m, iar înălțimea între 0,150 și 0,200 m. Grosimea pereților nu trece niciodată de 0,050 m⁵. La ambele tipuri însă întotdeauna fundul este bombat, rotunjit în afară, uneori chiar cu decor⁶.

O altă particularitate ce deosebește exemplarele prezentate de noi de tipurile de căldări de lut cu torți interioare, cunoscute până în prezent pe teritoriul țării noastre, este legată de forma buzei și a torților cu orificiile de prindere.

Avînd în vedere cantitatea materialului ceramic aparținînd acestor tipuri de vase vom exemplifica diferitele variante ale buzelor și urechiușelor de prindere cu exemplarele descoperite la Dinogetia. Aici întîlnim în grupa I-a a ceramicii locale buzele răsfrînte în exterior și sub ele, în interiorul vasului, cîte o urechiușă perforată de găuri dispuse vertical⁷, sau buza teșită orizontal și răsfrîntă brusc în exterior. La nivelul acestei buze există cîte o urechiușă cu două găuri pentru suspendare, iar între găuri se află o adîncitură⁸. La căldările din grupa a IV-a⁹, partea exterioară a buzei descrie în secțiune de obicei un pătrat sau un dreptunghi, iar urechiușele sînt modelate cîte două, alăturate, fiecare din ele fiind perforate de cîte o gaură. În fine, căldările din grupa a V-a¹⁰ au și urechiușe ascuțite, a căror formă a fost tăiată cu cuțitul. De asemenea, la unele se constată o îngustare din ce în ce mai mare a părții exterioare a buzei. La altele, marginea buzei este destul de mult răsfrîntă în afară, dar pe partea interioară, la nivelul gurii, are o fațetă oblică.

În general toate fragmentele de buze și torți ale vaselor-căldare,

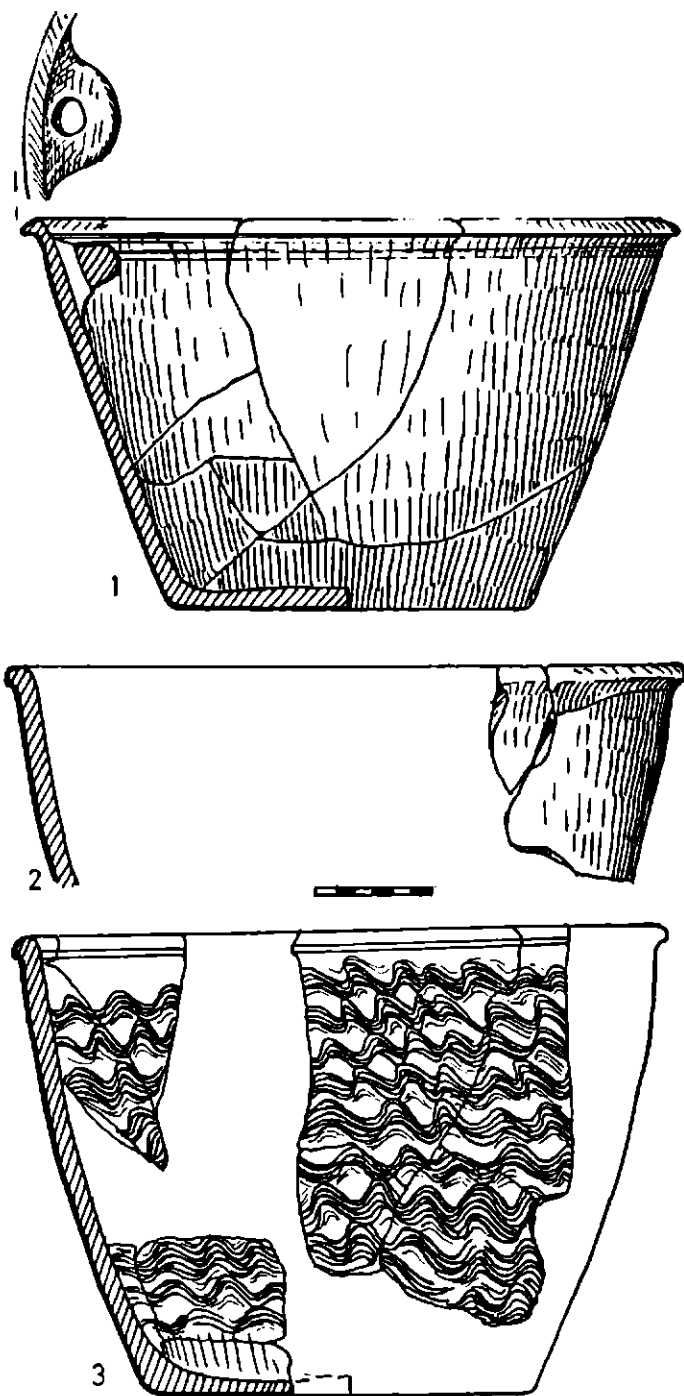

Fig.1. - Căldare din lut cu torți interioare (1); fragment de perete (profil reconstituit), (2); căldare din lut cu torți interioare, decorată cu linii incizate în val (profil reconstituit), (3).

descoperite în țara noastră¹¹, sînt asemănătoare cu exemplarele de la Dinogetia.

În privința decorului caracteristic acestora, de obicei întîlnim cîte o singură linie în val, grupuri de linii orizontale¹² larg incizate sau motive executate cu roțița. În privința decorului P.Diaconu arată că "este de remarcat faptul că există un strîns raport între motivele ornamentale predominante într-o regiune și tehnica împodobirii căldărilor de lut"¹³.

Problema prezenței căldărilor de lut cu torți interioare în așezările feudale timpurii din țara noastră a fost viu discutată de către specialiști și atribuită etnic populațiilor nomade turanice (pecenegi sau cumani) ajunse pe teritoriul țării noastre în cursul sec.X-XIII.

Datorită formei lor, căldările de lut nu puteau să aparțină populației băștinașe întrucît această formă de vas nu este o consecință a dezvoltării vreunei forme asemănătoare în lut sau metal existentă în culturile secolelor anterioare la noi.

În ceea ce privește tipul de căldare cu buza teșită orizontal, întîlnit la Dinogetia, se remarcă asemănarea lor cu căldările de metal din epoca romană, fără să se precizeze cu fermitate originea lor, deoarece "nu avem o verigă de legătură între căldările din epoca romană și cele din epoca feudală timpurie"¹⁴.

Revenind la căldările de lut cu torți interioare descoperite la Tîrgșor se poate observa cu ușurință că profilul și forma buzei le apropie de castroanele tronconice, destul de frecvent întîlnite la Dinogetia¹⁵. Asemănarea este vizibilă și în privința decorului, care, la unele exemplare, este alcătuit din linii în val sau orizontale, incizate și care acoperă întreaga suprafață exterioară a peretelui vasului. Pornind de la aceste analogii și avînd în vedere faptul că între tipurile de vase cu origini deosebite s-au produs contopiri care au dat naștere unor forme noi, iar cu timpul formele de origine străină ajunse prin intermediul unor populații nomade dispar și se mențin doar formele ceramice legate de populația sedentară, socotim că tipurile de căldări de lut cu torți interioare descoperite la Tîrgșor pot fi un exemplu în acest sens.

Calitatea pastei și a arderii, faptul că sînt lucrate la roată și ornamentate cu linii orizontale și în val, forma deosebită a torților interioare, toate constituie argumente pentru atribuirea acestor forme de vas populației locale, autohtone, care a preluat funcționalitatea torților interioare și a adaptat-o la o formă cunoscută, de tradiție romano-bizantină. Această ipoteză pare a fi întărită și de prezența unor fragmente de vase tronconice, dar cu pereții mai scunzi, descoperite la Tîrgșor în inventarul unor locuințe din sec.X-XI, în campanii anterioare¹⁶.

Avîndu-se în vedere forma originală a căldărilor de lut cu torți interioare de la Tîrgșor și faptul că ele au fost descoperite într-un complex închis (locuință), datat pe baza inventarului ceramic în sec.X-XI, sperăm ca descoperirile viitoare să confirme (sau nu) dacă ele pot fi asociate cu ceramica culturii Dridu.

- 1 ANCA PĂUNESCU, în CA, I, 1975, p.233 și fig.5,6.
- 2 P.DIACONU, în SCIV, VII, 3-4, 1956, p.421 și urm.; DAN GH. TEODOR, în SCIV, XIV, 1, 1963, p.197-203; GR.FLORESCU, în RIR, XIV, 4, 1946, p.325-342; GH.ȘTEFAN și colab., în Dinogetia, I, capitolul despre ceramica locală, p.134-196, fig.85,88, 89, 106 și 117/7.
- 3 P.DIACONU, op.cit., p.423, fig.1 și 2; DAN, GH.TEODOR, op.cit., p.199; vezi și M.COMȘA, Ceramică locală, în Dinogetia, I, p.147 și p.146, fig.85/14; fig.88; fig.89.
- 4 A.RĂDULESCU, N.HARTŪCHI, Cimitirul feudal de la Castelu, 1967, p.15, vas găsit în M.11.; idem, în Dinogetia, I, p.146, fig.85/5.
- 5 P.DIACONU, op.cit., p.421, vezi și nota 2.
- 6 P.DIACONU, op.cit., p.424, fig.3/6; SILVIA BARASCHI, în SCIVA, 3, 26-1974, p.466, fig.6/2; DAN.GH.TEODOR, în "Dacia", N.S., IX, 1965, p.330.
- 7 GH.ȘTEFAN și colab., în Dinogetia, I, p.146, fig.85/5.
- 8 Ibidem, p.146, fig.85/14; fig.88; fig.89.
- 9 Ibidem, p.170.
- 10 Ibidem, p.180, fig.117/5.
- 11 Vezi harta răspândirii la P.DIACONU, op.cit., p.428, fig.3-5.
- 12 GR.FLORESCU, R.FLORESCU, și P.DIACONU, în Capidava, I, p.120.
- 13 PETRE DIACONU, op.cit., p.422.
- 14 M.COMȘA, op.cit., p.225 și urm.
- 15 Ibidem, p.142, fig.84/7,8,11; 86; 87/1,7,8.
- 16 Informație de la GH.DIACONU, responsabilul șantierului arheologic Tîrgșoru Vechi, jud.Prahova.

CHAUDRONS EN ARGILE À PATTES INTÉRIEURES DÉCOUVERTS À TÎRGȘOR, DÉP. DE PRAHOVA

- Résumé -

L'auteur présente un nouveau type de chaudrons en argile à pattes intérieures, découverts à l'occasion des recherches faites dans une hutte demi-enfouie du Xe-XIe siècles de Tîrgșoru Vechi (dép. de Prahova). Ils diffèrent des types connus jusqu'à présent par leur forme tronconique, avec les parois obliques, évasés vers l'extérieur, le fond plat et le bord simple, court, rond où biseauté vers l'intérieur du vase à l'aide d'un instrument en bois. Les pattes intérieures ont un orifice circulaire-tubulaire de 1 cm diamètre.

Le premier chaudron a un décor simple composé de quelques lignes incisées immédiatement sous le bord. Le deuxième chaudron a

le corp tout entier couvert par lignes incisées en vagues drues.

Les dimensions des deux chaudrons sont identiques: le diamètre du fond = 19 cm, le diamètre du bord = 35 cm et l'hauter = 22 cm.

Par leurs formes les chaudrons récemment découverts diffèrent des chaudrons en terre cuite tronconiques où sphéroïdales et avec le fond bombé à l'extérieur, connus jusqu'à présent en Roumanie et attribués du point de vue ethnique aux populations nomades où seminomades qui sont venues en contact avec la population autochtone.

Les seules analogies pour la forme originale des vases sont les chaudrons tronconiques de tradition byzantine découverts à Dinogetia.

Vu la qualité de la pâte et de la combustion, le decor et la forme à part des anses et le fait qu'ils ont été découverts dans un complex à date certaine du Xe-XIe siècles, l'auteur attribue ces chaudrons à la population autochtone qui a repris la fonction des anses intérieures et l'a adaptée à une forme de vase connu par l'intermédiaire de l'influence romano-byzantine.

LEGENDE DES FIGURES

Fig.1.- Chaudron en argile à pattes intérieures (1); tesson du chaudron en argile (2); chaudron en argile à pattes intérieures, décoré avec lignes incisées en vagues (3).